

Till:

Miljödepartementet

Enheten för landskap och naturskydd, Länsstyrelsen i Stockholms län

Sven-Erik Österberg, landshövding, Länsstyrelsen i Stockholms län

Åsa Ryding, länsöverdirektör, Länsstyrelsen i Stockholms län

Skogsstyrelsen

Kopia till:

Norrtälje kommun

Naturvårdsverket

Riksdagsledamöter i miljö- och jordbruksutskottet

Svenska EU-parlamentariker

Unik kalkbarrskog i Norrtälje kommun avverkad

En av Stockholm läns artrikaste kalkbarrskog avseende marksvampar i Vamby i Norrtälje kommun har nyss avverkats – trots att Skydda Skogen, Naturskyddsföreningen Roslagen och Stockholms svampvänner tidigare begärt att både Länsstyrelsen i Stockholm och Skogsstyrelsen formellt skyddar skogen. Kalkbarrskog är en sällsynt och prioriterad skogstyp enligt EU:s art- och habitatdirektiv som Sverige har ett internationellt bevarandansvar för.

Skogen i Vamby avregistrerades som nyckelbiotop på begäran av markägaren av Skogsstyrelsen i november 2021 i enlighet med ett domstolsbeslut i Kammarrätten i Stockholm i juni 2021. En nyckelbiotop är ett skogsområde med registrerade höga naturvärden. Skogens höga naturvärden kvarstod trots att skogen avregistrerades som nyckelbiotop.

Toppobjekt med hotade marksvampar

Den avverkade skogen var en av Stockholm läns absoluta toppobjekt när det gäller värdefulla och hotade marksvampar i kalkbarrskogar. Här fanns en unik och stor koncentration av mycel av rödlistade svamparter som påträffas på mycket få andra ställen i Sverige. Hela 27 naturvårdsarter varav 14 rödlistade arter hittades i skogen (se artlista nedan). Av dessa arter är den starkt hotade raggtaggsvampen (EN) [globalt rödlistad](#) enligt IUCN. Sverige har därmed ett stort internationellt bevarandansvar för raggtaggsvamp liksom för de sårbara bitter taggsvamp (VU) och violgubbe (VU). Därutöver växte ansvarsarter för Norrtälje kommun i skogen såsom koppartaggsvamp (VU) och äggspindling (NT). Flera av dessa arter ingår i åtgärdsprogram för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar samt violgubbe.

Myndigheter agerar ansvarslöst

Skogsstyrelsen meddelade tidigare i år att de var ovilliga omvärdera sin tidigare bedömning att inte prioritera området för områdesskydd. Länsstyrelsen svarade muntligen efter påtryckningar under våren att de inte hade resurser att sätta in sig i ärendet trots att de mottog en hemställan om formellt skydd av kalkbarrskogen redan den 7 juli 2021 från Stockholms svampvänner. När avverkningen av skogen väl var påbörjad i förra veckan delgav Länsstyrelsen (9 juni 2022) ett beslut att de inte tänker vidta någon åtgärd i ärendet. De hänvisar till riksdagens beslut om regeringens proposition "[Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet](#)" om att formellt skydd av skog i huvudsak ska ske utifrån frivillighet, på initiativ från markägarna och vara ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna.

Internationella åtaganden är undantag från frivilligt skydd i regeringens proposition

Regeringen redogör i sin proposition 2021/22:58 att avsteg från frivilligt skydd av skog är befogat till följd av exempelvis internationella åtaganden eller för andra särskilt angelägna allmänna intressen. Grunderna för bedömningar om avsteg från frivilligheten vid beslut om skydd av mark finns i miljöbalken:

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

...

2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,

3. den biologiska mångfalden bevaras,

...

Internationellt bevarandansvar

Kalkbarrskogar är utpekade som prioriterade skogstyper för formellt skydd, enligt [strategin för formellt skydd av skog i Stockholm län](#). Sverige har internationellt ansvar att bevara kalkbarrskogar. Kalkbarrskogar är enligt EU:s art- och habitatdirektiv en prioriterad skogstyp som motsvarar naturtyperna "näringsrik granskog" (9050) och "taiga" (9010) i direktivet. För närvarande är [bevarandestatusen för näringsrik granskog dålig](#) i både Sverige och EU. Naturvårdsverket skriver i sina vägledningar för västlig taiga och näringsrik granskog att [dyliga miljöer förutsätter normalt att skogarna skyddas långsiktigt](#), eftersom skogsbruk inte är förenligt med bevarande av naturtypen i gynnsamt tillstånd. I ett [internationellt perspektiv](#) bedöms arealerna av artrika kalkbarrskogar på Gotland, i Stockholms, Uppsalas och Jämtlands län vara särskilt viktiga att lyfta fram.

Typiska arter och Natura 2000

Typiska arter i den nu avverkade kalkbarrskogen såsom de nära hotade orange taggsvamp (NT), svart taggsvamp (NT), kryddspindling och blåsippa (fridlyst) används för att lokalisera områden med gynnsam bevarandestatus för de naturtyper som ingår i [Natura 2000](#)-nätverket. Natura 2000 är ett nätverk inom EU som skapats för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Natura 2000-områden utses både för fåglar i fågeldirektivet och för naturtyper och arter i art- och habitatdirektivets bilaga I och II, såsom västlig taiga (9010) och näringsrik granskog (9050).

EU-dom: gynnsam bevarandestatus för skyddad arter får inte försämrans

En dom i EU-domstolen ([de förenade målen C473-19 och C474-19 Skydda Skogen/Sverige](#)) från mars 2021 berör tolkning och tillämpning av fågeldirektivet (2009/147) och art- och habitatdirektivet (92/43). EU-domstolen slår bland annat fast att EU:s medlemsländer är skyldiga att säkerställa att de skyddade arternas gynnsamma bevarandestatus inte försämrans.

Bevarande av skogsbiologiska värdekärnor prioriterad

Enligt [strategin för formellt skydd av skog i Stockholm län](#) ska bevarandeåtgärder för befintliga skogsbiologiska värdekärnor prioriteras. Att bevara värdekärnor är avsevärt mer effektivt än att avverka dem. Det är betydligt mer kostsamt, tidskrävande och osäkert att återskapa värdefulla områden. Med sitt innehåll av strukturer såsom gamla träd och grov död ved tar det lång tid för de flesta typer av skogliga värdekärnor att bildas. Det är också osannolikt att nya värdekärnor av dagens kvalitet och artinnehåll kan återskapas inom rimlig tid för att trygga många specialiserade arters överlevnad. Enligt strategin är en övergripande strävan att oskyddade värdekärnor ska skyddas från avverkning.

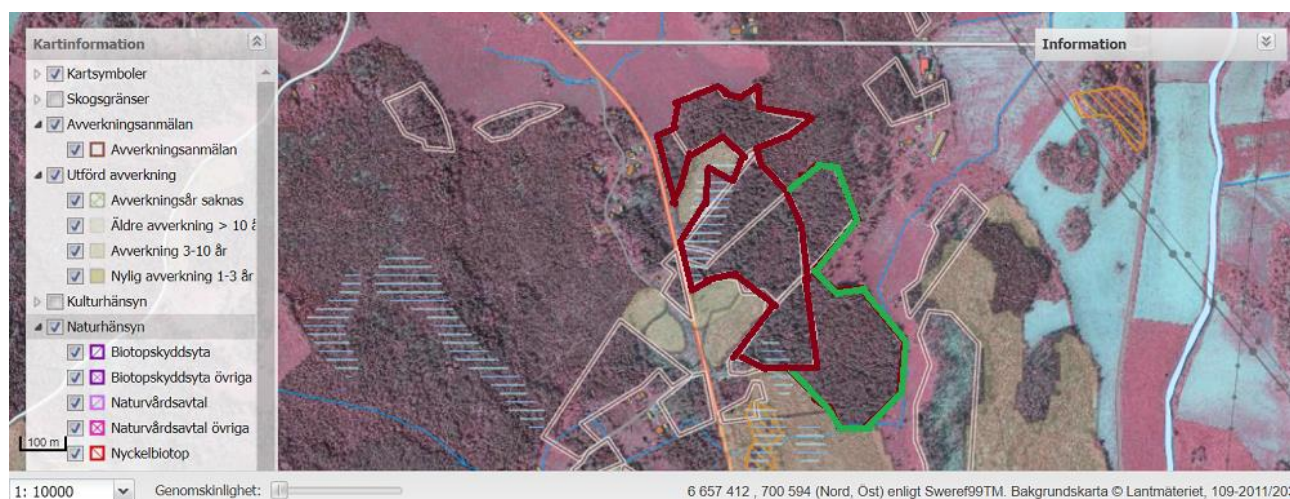
Det är överlag viktigt att kvarvarande naturskogar bevaras för framtiden så att nationella och internationella miljömål för skogen kan nås.

Vi anser att ett formellt skydd av den nu avverkade kalkbarrskogen vid Vamby var av både nationellt och internationellt intresse samt nödvändigt för att bevara en internationellt prioriterad skogstyp och hotade arter som Sverige har ett globalt bevarandansvar för. Både Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen har agerat högst felaktigt i detta ärende eftersom avverkningsstriden strider mot både miljöbalken, artskyddsförordningen och EU:s art- och habitatdirektiv. Detta grava misstag får inte upprepas. Regeringen, riksdagen, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen är skyldiga att verka för att de nationella och internationella miljömålen efterlevs. Vi har inte råd att förlora fler värdefulla naturskogar i Sverige.

Med nedstämnda hälsningar,

Ida Sellstedt, talesperson, Skydda Skogen

Ola Nordstrand, ordförande, Naturskyddsföreningen Roslagen

Den rödmarkerade avgränsningen innefattar till stor del den nu avverkade kalkbarrskogen som hyste höga naturvärden (ca 10 hektar). Den grönmarkerade avgränsningen innefattar naturligt för yngre barrskog på sandig kalkrik skogsmark med utvecklingspotential (ca 6,5 ha).

Artfynd i den nu avverkade skogen i Vamby:

Raggtaggsvamp (EN) - *en mycket krävande art som enbart finns i skog med lång kontinuitet. Stor koncentration av landets kända lokaler återfinns i östra Uppland. Globalt rödlistad enligt IUCN.*

Bitter taggsvamp (VU) - ingår i [åtgärdsprogram för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar](#), *en av de mest krävande taggsvamparterna i Sverige - internationellt ansvar att bevara arten.*

Fläckfingersvamp (VU) - *krävande art i kontinuitetsskogar med kalk, stor koncentration av landets förekomst finns i östra Uppland.*

Grangräticka (VU) - Typisk art i 9050 Näringsrik granskog, *krävande art i gamla kalkbarrskogar.*

Koppartaggsvamp (VU) - ingår i [åtgärdsprogram för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar](#), *ansvarsart för Norrtälje kommun; globalt mycket sällsynt och hotad art.*

Läderdoftande fingersvamp (*Ramaria safraniolens*) (VU) - *karaktärsart i gamla kalkbarrskogar i Uppland.*

Violgubbe (VU) - ingår i [åtgärdsprogram för bevarande av violgubbe](#), *en art som enbart finns i skog med lång kontinuitet och kalkinlag, stor koncentration av landets förekomster finns i östra Uppland. Sverige har ett internationellt bevarandansvar för arten.*

Blek fingersvamp (NT) - *krävande kalkskogsart, dagens förekomster är reliktförekomster från en tidigare sammanhängande utbredning. Starkt minskande i övriga Europa.*

Cortinarius russeoides (NT) - *spridd i Roslagens kalkbarrskogar.*

Orange taggsvamp (NT) - Typisk art i 9010 Taiga, *den största koncentrationen av mycel som vi känner till finns i denna skogen.*

Persiljespindling (NT) - *spridd i Roslagens kalkbarrskogar.*

Svart taggsvamp (NT) - Typisk art i 9050 Näringsrik granskog

Ullticka (NT) - Typisk art i 9010 Taiga, 9050 Näringsrik granskog och 9030 Landhöjningsskog

Äggspindling (NT) - *en ansvarsart för Norrtälje kommun där en stor koncentration av landets förekomster finns.*

Anisspindling (signalart) - *spridd i Roslagens kalkbarrskogar.*

Fjällig taggsvamp s.str. (signalart)

Granbarkgnagare (signalart)

Grönpyrola (signalart) - Typisk art i 9010 Taiga, 1610 Åsöar i Östersjön och 9060 Åsbarrskog

Korallfingersvampar (signalart) - *i skogen finns flera arter.*

Kryddspindling (signalart) - Typisk art i 9050 Näringsrik granskog, *spridd i Roslagens kalkbarrskogar.*

Olivspindling (signalart) - *spridd i Roslagens kalkbarrskogar.*

Rödgul trumpetsvamp (signalart)

Skarp dropptaggsvamp (signalart)

Strimspindling (signalart)

Zontaggsvamp (signalart)

Blåsippa (fridlyst enligt 9 § artskyddsförordningen)

Kungsfågel (fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen)

Tofsmes (fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen; Typisk art i 9010 Taiga)

Ragtaggsvamp, Vamby.

Koppartaggsvamp, Vamby.

Orange taggsvamp, Vamby.

Avregistrering av nyckelbiotoper på begäran av markägare

Skogsstyrelsen döms att [avregistrera nyckelbiotoper på begäran av markägare](#) i flera nya domstolsbeslut. Även om nyckelbiotoperna avregistreras kvarstår deras höga naturvärden. Nyckelbiotoper ger grundläggande kunskap om skogsområdets höga naturvärden till markägare - kunskap som skogsägare är [skyldiga](#) att skaffa inför en avverkning för att inte fridlysta arter ska påverkas på ett sätt som strider mot lagen.

Nyckelbiotoper utgör också ett ovärderligt underlag vid Skogsstyrelsens granskning av avverkningsanmälningar. Det är inte olagligt att avverka nyckelbiotoper men däremot är det ofta svårt att sälja virke från registrerade och avregistrerade nyckelbiotoper. Marknaden efterfrågar varor från ett hållbart skogsbruk som tar naturhänsyn och vill inte ha råvaror från ekologiskt ohållbart brukande av naturresurser.

BILAGA I

Miljöbalk (1998:808)

Miljöbalken 1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att:

(...)

2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras

Miljöbalken 7 kap. Skydd av områden

4 § Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.

Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat.

27 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska fortlöpande föra en förteckning över naturområden som bör skyddas eller är skyddade

1. som särskilda skyddsområden enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar,
2. som särskilda bevarandeområden enligt rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom direktiv 2006/105/EG, eller
3. enligt internationella åtaganden eller nationella mål om skydd för naturområden.

Av förteckningen ska det framgå vad som motiverat att ett område har tagits upp i förteckningen och enligt vilket direktiv, internationellt åtagande eller nationellt mål som förtecknandet har skett.

Ett område som tagits upp i förteckningen ska prioriteras i det fortsatta skyddsarbetet. Lag (2012:748).

28 § Regeringen får förklara ett naturområde som särskilt skyddsområde, om området enligt direktiv 2009/147/EG är särskilt betydelsefullt för skyddet av vilda fåglar.

Ett område som enligt artikel 4.4 i direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom rådets direktiv 2006/105/EG, har valts ut som ett område av intresse för unionen ska av regeringen förklaras som särskilt bevarandeområde.

Regeringen får efter samråd med kommissionen upphäva en förklaring enligt första eller andra stycket, om områdets naturvärden inte längre motiverar en sådan förklaring. Lag (2012:748).

28 a § Tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2.

Tillstånd enligt första stycket krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området. Lag (2001:437).

28 b § Tillstånd enligt 28 a § får lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte

1. kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas,
2. medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Lag (2001:437).

29 § Trots bestämmelserna i 28 b § får tillstånd enligt 28 a § lämnas, om

1. det saknas alternativa lösningar,
2. verksamheten eller åtgärden måste genomföras av tvingande orsaker som har ett väsentligt allmänintresse och
3. de åtgärder vidtas som behövs för att kompensera för förlorade miljövärden så att syftet med att skydda det berörda området ändå kan tillgodoses.

Ett beslut om tillstånd med stöd av första stycket får lämnas endast efter regeringens tillåtelse. Lag (2001:437).

29 a § Om ett tillstånd lämnas efter regeringens tillåtelse enligt 29 §, är den som ansökt om tillståndet skyldig att bekosta de kompensationsåtgärder som anges i beslutet om tillstånd.

Första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att kräva att sökanden skall stå för kostnaderna. Vid avvägningen skall särskilt beaktas det allmänintresse som avses i 29 § första stycket 2. Lag (2001:437).

29 b § Frågor om tillstånd enligt 28 a § prövas av länsstyrelsen i det län där det berörda området finns. För en verksamhet eller åtgärd som omfattas av tillståndsplikt eller dispensprövning till följd av bestämmelserna i 9 kap.

eller 11-15 kap. skall dock frågan om tillstånd enligt 28 a § prövas av den myndighet som prövar den andra tillståndsfrågan eller dispensen. Innan myndigheten meddelar sitt beslut, skall den länsstyrelse som avses i första stycket beredas tillfälle att yttra sig. Lag (2001:437).

Miljöbalken 8 kap. Bestämmelser om skydd för biologisk mångfald

1 § Föreskrifter om förbud att inom landet eller del av landet döda, skada, fånga eller störa vilt levande djur eller att ta bort eller skada sådana djurs ägg, rom eller bon eller att skada eller förstöra sådana djurs fortplantningsområden och viloplatsen får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana föreskrifter får meddelas, om det finns risk för att en vilt levande djurart kan komma att försvinna eller utsättas för plundring eller om det krävs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden om skydd av en sådan art. Förbudet får dock inte gälla fall då ett sådant djur måste dödas, skadas, fångas eller störas till försvar mot angrepp på person eller värdefull egendom.

2 § Föreskrifter om förbud att inom landet eller del av landet ta bort, skada eller ta frö eller andra delar från vilt levande växter får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana föreskrifter får meddelas, om det finns risk för att en vilt levande växtart kan komma att försvinna eller utsättas för plundring eller om det krävs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden om skydd av en sådan art.

Fridlysning enligt Artskyddsförordningen (2007:845)

4 § I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsen. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

9 § I fråga om sådana vilt levande kärleväxter, mossor, lavar, svampar och alger som anges i bilaga 2 till denna förordning är det förbjudet att i den omfattning som framgår av bilagan

1. gräva eller dra upp exemplar av växter med rötterna, och
2. plocka eller på annat sätt samla in exemplar av växter för försäljning eller andra kommersiella ändamål.

14 § Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 4, 5 och 7 §§ som avser länet eller en del av länet.

En dispens får ges endast om

1. det inte finns någon annan lämplig lösning,
2. om dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och
3. dispensen behövs
  - a) för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,
  - b) för att undvika allvarig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,

c) av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,

d) för forsknings- eller utbildningsändamål,

e) för återinplantering eller återinförelse av arten eller för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för detta, eller

f) för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.

15 § Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbudena i 6, 8 och 9 §§ som avser länet eller del av länet, om det inte finns någon annan lämplig lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

RÅDETS DIREKTIV 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

Artikel 2

1. Syftet med detta direktiv är att bidra till att säkerställa den biologiska mångfalden genom bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter i medlemsstaternas europeiska territorium som omfattas av fördraget.
2. Åtgärder som vidtas i enlighet med detta direktiv skall syfta till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos livsmiljöer samt arter av vilda djur och växter av gemenskapsintresse.